

Samenvatting boek **HEEL DE WERELD**, op weg naar kringlooplandbouw en genoeg goed voedsel
Auteur: mw. ir. Jelleke de Nooy van Tol, zie www.jellekedenooy.nl
Uitgeverij Jan van Arkel i.s.m. Netwerk Vitale Landbouw en Voeding, www.netwerkvlv.nl

---

De titel. ‘Heel de Wereld’ is in zijn dubbele betekenis van het woord bedoeld.

We kunnen de wereld, de gezondheid van mensen en bodems en de voedselzekerheid ‘helen’ met kringlooplandbouw, agro-eco in het Engels. Het resultaat daarvan is dat ‘de hele wereld’ met een veerkrachtige agro-eco landbouw gaat werken, gebaseerd op herstel van kringlopen. De ondertitel had ook kunnen zijn: “op het Tipping Point naar agro-eco landbouw en voedselproductie!”. Want het boek laat zien hoe we met elkaar met ingang van NU de omslag kunnen bewerkstelligen naar een wereld met genoeg gezond eten voor iedereen. Het laat ook zien dat we al een flink eind op weg zijn!

Transitie! In het boek neem ik de lezer mee in de transitie waar we midden in zitten; een transitie naar andere, duurzamer vormen van landbouw en voedsel- productie en naar andere vormen van kijken, doen, samenwerken. Het boek gaat ook over de noodzaken EN de handvatten om kringlopen te herstellen in de land en tuinbouw en voedselproductie om zodoende in 2050 wel 9 miljard mensen te kunnen voeden, met gezond voedsel, liefst uit de regio.

Wereldbeelden. Ik hoop de lezer te verleiden met de vraag: “Wat vertel jij je kinderen /kleinkinderen als ze vragen wat jij deed in deze belangrijke omslagperiode 2013-2015?” In het boek gebruik ik daarom 3 brillen om te kijken naar wat er om ons heen gebeurt. De systeembril (hoe werkt een systeem eigenlijk?), de waarden-bril (hoe culturele overtuigingen bepalen wat we doen en belangrijk vinden), de landschapsbril. Deze laatste houdt ons de spiegel voor en laat zien hoe en waar t uit de hand loopt, zoals mislukte graanoogsten, bodemerosie, watertekort, vissterfte, etc.

Hoe werken die kringlopen eigenlijk? Heel de wereld laat de lezer in een paar hoofdstukken zien hoe belangrijk de bodem is en wanneer een kringloopsysteem veerkrachtig is. Er is een hoofdstuk dat laat zien hoe, agro-eco systemen uit de bocht zijn gevlogen, vaak onbedoeld, door te minimaliseren of inputs weg te halen, door terugkoppel-mechanismen te beschadigen etc. En welke negatieve impact dat heeft op onze voedselvoorziening en gezondheid. Dan wordt duidelijk waarom we dat met ingan van nu anders willen, ‘het nieuwe normaal’ .

Inspirerende voorbeelden van over de hele wereld. 26 spannende voorbeelden laten zien hoe mensen de omslag gemaakt hebben naar duurzaam produceren en consumeren. Deze positieve en hoopgevende voorbeelden zijn wereldwijd verzameld en werken op verschillende schaalniveaus: lokaal (*individuele boeren*), regionaal (*kringlopen, samenwerking*) en wereldomspannend (*ketens, ontwikkelingsprogramma's, kennissystemen*). De voorbeelden laten zien dat het echt kan: kringlopen herstellen met coherente veerkrachtige agro-eco systemen tot gevolg; regionale samenwerking, door consumenten gestuurde productie, landbouw die natuur herstelt en water zuivert, vergroening van de woestijn etc.

Wie wil dit nou lezen? Ik vermoed dat **veel** mensen wel eens wat beter willen begrijpen wat nu de verbanden zijn tussen wat bij hun in de supermarkt gebeurt, in de buurt, op lokale en regionale schaalniveaus, en in de wereld. Hoe voedsel samenhangt met gezondheid, hier en in het arme deel van de wereld; hoe voedselproductie en ebshcikbaarheid samenhangt met

energie en klimaat en met agressie. Juist ook mensen die niet zoveel van landbouw weten vinden hier een goed gedocumenteerd overzicht. Dat helpt ook om de verschillende artikelen in de kranten te kunnen plaatsen en zelf een oordeel te kunnen vellen. Het is juist niet een wetenschappelijke verhandeling, die zijn er al genoeg. Maar wetenschappers kunnen er veel aan hebben omdat dit boek juist over disciplinaire grenzen heen kijkt en omdat wat er geschreven is ook wetenschappelijk onderbouwd is.

Synergie in plaats van loopgraven oorlog. Dit boek wil ook een opening bieden UIT de in Nederland (maar ook elders) vastlopende discussies tussen twee antagonistische partijen: de voorstanders van industriële, intensieve landbouw en ketens aan de ene kant (Aalt Dijkhuizen, Louise Fresco) en de voorstanders van biologische, kleinschalige, regionale landbouw aan de andere kant. Als twee vechten om een been gaat de derde ermee heen! We kunnen maar beter onze energie gezamenlijk richten op die derde weg!

Handvatten voor transitie. De goede voorbeelden laten zien waar hun initiatiefnemers, de pioniers en projectleiders tegenaan liepen en lopen, hoe ze de transitie bewerkstelligen en wat de succes- en faalfactoren zijn. Ik verwacht dat die verhalen de lezer inspireren zelf ook anders te gaan werken. Daarom ook volgt een hoofdstuk over “hoe gaat transitie dan eigenlijk, waar heb je rekening mee te houden? Hoe kun je het faciliteren en versnellen?” Er is vanzelfsprekend ook een hoofdstuk over de toch wel andere kennis die nodig is: luisteren naar ervaringskennis i.p.v. adviseren, begrijpen van gehelen, cocreatie in plaats van eenzijdige wetenschap.

Emergente bewegingen op weg naar het tipping point. Hoofdstukken 14-20 laten zien hoe een omslagpunt bereikt wordt; hoe, door aantallen mensen en een paar cruciale factoren, opkomende bewegingen gewoon worden, het nieuwe normaal! In de daarop volgende hoofdstukken worden de belangrijkste emergente bewegingen op een rij gezet. Emergentie in agro-eco praktijken en NGO's die dat steunen, emergentie in kennis en communicatie over herstel kringlopen, emergentie in beleid en beleidsontwikkeling. Al die emergente bewegingen, programma's en organisaties koersen nu al op herstel van sociaal duurzame agro-ecosystemen. Deze opsomming is lang, maar ik vind hem belangrijk omdat mensen vaak helemaal niet weten hoeveel verandering er al gaande is. Mensen die niet in dit wereldje zitten kennen meestal alleen maar de hele bekende organisaties voor Biologische Landbouw of Duurzaamheid zoals Urgenda, de ecologische voetafdruk en Ode. Van het Wereld Natuurfonds en Oxfam Novib is nauwelijks bekend dat zij, respectievelijk als natuur- en hulp-organisatie, aan duurzame landbouw werken, bijvoorbeeld via platforms voor duurzame ketens.

Stappen in de zich ontvouwende toekomst. Ik eindig met de uitdagingen voor wat er te doen is, voor wat er zou mogen gebeuren in de komende 5 jaar. Die vind ik zelf de belangrijkste. Het is een uitnodiging om, gebaseerd op theorie U (van Otto Scharmer, Peter Senge) vanuit de toekomst te denken en de te zetten stappen zich te laten openbaren. Vanuit de voorgaande hoofdstukken zijn er allerlei onderwerpen waaruit nu al zulke 'next steps' volgen, over hoe zo'n ontwikkeling zich zou mogen ontploegen. Ik hoop dat die next steps aanleiding zijn voor veel lezingen en workshops, die ik graag meehelp organiseren.

Publicatie. Dit boek is uitgekomen op 5 november 2013. in het Nederlands. Een Engelse versie, THE WHOLE WORLD, is voorzien in voorjaar 2014; in najaar 2014 in het Russisch. Als iemand het in het Spaans wil vertalen dan lijkt me dat prachtig. Meld je bij info@jellekedenooy.nl